

BLIKVELD – 1:500 Ontwerp Heesterveld
Stimuleringsprijsvraag voor wonen en woonomgeving
Ymere NAi 2007

**HUIDIGE EN TOEKOM-
STIGE BEWONERS
VAN HEESTERVELD EN
BIJLMERMEER**

Heesterveld ligt verscholen in een hoek van de Bijlmermeer, tussen metrostation Bullewijk en de flat Hakfort. Het complex bestaat volledig uit sociale-huurwoningen. Net als veel van de Bijlmermeer gaat nu ook Heesterveld op de schop. Of het complex helemaal gesloopt wordt of gedeeltelijk gerenoveerd, is nog de vraag. Om die vraag te beantwoorden is een prijsvraag uitgeschreven. Woningcorporatie Ymere, eigenaar van de woningen in Heesterveld, heeft wel al een specifieke doelgroep voor het toekomstige complex voor ogen. Dit zijn de succesvolle migranten, vooral Surinamers, Antillianen en Ghanezen, die wooncarrière willen maken. Voor deze sociaal-economische stijgers wil Ymere een wijk met aanzien en een aansprekende identiteit realiseren.

Met de huidige aanspraak op hun maatschappelijke rol is de taak van corporaties (weer) enigszins verbreed naar de sociale en economische positie van hun huurders. Maar hoe vervul je die sociaal-maatschappelijke taak zonder de problemen alleen te verdunnen of te vervallen in een beschavingsoffensief? Hoe doe je dat in deze tijd van globalisering? Volgens mij vind je het antwoord in de sociaal-maatschappelijke ontwikkeling van de Bijlmer, in wat de Bijlmer voor haar bewoners is. Daarom leg ik mijn oor te luister in de wijk.

BEWONERS

Het is op zichzelf geen gek streven om bewoners die iets te besteden hebben een interessant woonmilieu in de Bijlmer te bieden. Want hoewel de Bijlmermeerpolder eind jaren zestig, begin jaren zeventig voor middeninkomensgroepen bebouwd is, kreeg de wijk in de media al gauw het imago van een Nederlands getto. Inderdaad ontstond in die Amsterdamse enclave ten zuiden van de stad een ruimtelijke concentratie van immigranten met een lage sociaal-economische positie. Onder meer de verzelfstandiging van Suriname in 1975 zorgde voor een enorme stroom niet- of laagopgeleide migranten die elkaar opzochten en in de Bijlmermeer hun eerste onderkomen vonden. Omdat groeisteden als Almere en Purmerend voor veel woningzoekende Amsterdammers een alternatief boden en de bevolkingsgroei achterbleef bij de prognoses, bleven er meer flats leeg dan voorzien. Daarmee derfden de corporaties inkomsten en investeerden ze steeds minder in beheer en voorzieningen. Ook de ontwikkeling van de openbare ruimte bleef achter en er was weinig toezicht. Journalist en Bijlmerbewoner Pierre Heijboer beschrijft in zijn boek *Wachten op de Nachtegaal* hoe eenvoudig het was om lege woningen te kraken. Het was sowieso relatief gemakkelijk om in de Bijlmer aan woonruimte te komen; daarom vonden veel kwetsbare groepen er een plek. Toen Kluis (45 jaar, Surinaams) - "Noem mij maar gewoon Kluis, zoals geldkluis" - zo'n 25 jaar geleden in Heesterveld kwam wonen vond hij het een erg gevaarlijke buurt. "Er woonden veel junkies, maar er was hier geen zorg voor hen." Kluis heeft een aantal af en toe op de bank te slapen gehad. "Afkicken was vaak een

drama. Die junkies kwamen hier terug en dan zaten ze zo weer aan de dope. En die junkies trekken weer allerlei criminaliteit aan.” In de Bijlmer ontstond een concentratie van mensen die op een of andere manier aan de rand van de Nederlandse samenleving leefden. Hierdoor kreeg de Bijlmer een steeds slechter imago. In de loop van de jaren zijn de bewoners die het zich konden veroorloven en bijvoorbeeld hun kinderen per se niet in een concentratiewijk van migranten wilden opvoeden – dat waren ook veel migranten ¹ – naar onder andere Amsterdam-Nieuw-West of Almere uitgeweken. Ondertussen werden er steeds plannen gemaakt en gewijzigd voor de ontwikkeling en het beheer van Amsterdam-Zuidoost.

Zelf heb ik begin jaren negentig in Zuidoost gewoond, in Venserpolder, een wijk naast de Bijlmer. Ik kan mij inderdaad herinneren dat er onder de dreven wel eens mensendrollen lagen en drugs werden gedeald. Maar eigenlijk herinner ik mij toch vooral de producten uit tropische keukens, die ik daar ontdekte. En dat ik het een bijzondere ervaring vond thuis te zijn in dat deel van de stad waar ik tot de (blanke) minderheid behoorde. De bewoners van Amsterdam-Zuidoost komen uit ruim 130 verschillende landen. In Heesterveld zijn de bewoners afkomstig van het Caribische gebied en Afrika, maar ook uit Afghanistan, Spanje, Duitsland, Roemenië en voormalig Joegoslavië. ‘Blanke Hollanders’ zijn er in de minderheid.

Als ik nu in Zuidoost ben, zie ik dat flats zijn afgebroken of opgeknapt en vooral dat er veel nieuwe laagbouw staat. Soms waan ik me in een Vinexwijk. In 1992, 26 jaar na de eerste paal in de voormalige polder, werden de plannen voor een grootscheepse herstructurering van het gebied aangenomen. De toen uitgezette stedelijke vernieuwing moet al met al zo’n vijftien tot twintig jaar duren en dient het imago ingrijpend te verbeteren. Het promotiefilmpje van het stadsdeel benadrukt deze imago-switch met beelden en impressies van een multicultureel, groen-stedelijk gebied, begeleidt door een fris en ontspannen lounge muziekje. Mede door dit promotiefilmpje bekruipt mij het gevoel dat het voor de lokale overheid en de corporaties hoe langer hoe meer onuitstaanbaar moet zijn dat de gespannen woningmarkt van Amsterdam en de Randstad nauwelijks stoom afblaast in het geografisch aantrekkelijk gelegen stadsdeel Zuidoost. Volgens de *Bijlmermonitor 2005* ² gaan bepaalde zaken beter, maar is de Bijlmermeer minder in trek dan de rest van Amsterdam en is ook het imago in de pers niet positiever geworden.

WOONBESCHAVING

Eigenlijk, vertelt Pierre Heijboer in zijn boek, hebben de stedelijke vernieuwers zich achter woorden als ‘herpositionering’ en ‘woondifferentiatie’ verscholen, terwijl ze volgens de bewoners gewoon aan maatschappelijke zuivering deden. “In de Bijlmer moesten de kansarmen eruit.” ³ Dat klinkt ergens vreemd, aangezien het overgrote deel van de Bijlmer in bezit is van corporaties ⁴ en deze toch van oorsprong juist de huisvesting van armlastigen tot taak hebben. De corporaties hebben zich lang, vooral door de woningnood na de Tweede Wereldoorlog, op woningbouw toegelegd. Maar ooit was die taak breder. Van oorsprong zijn veel corporaties als initiatieven vanuit de burgerij ontstaan, gebaseerd op sociaal-politieke of religieuze overtuiging om arbeiders betere levensomstandigheden te bieden. Veel plattelandsbewoners immigrerden vanaf de tweede helft van de

1 Mies van Niekerk, *De krekel en de mier, Fabels en feiten over maatschappelijke stijging van Creoolse en Hindoestaanse Surinamers in Nederland*, Het Spinhuis, Amsterdam 2000, p.169-170.

2 Justin de Kleuver en Oberon Nauta, *Bijlmermonitor 2005*, DSP-groep BV, Amsterdam juli 2006, p.87. De stedelijke vernieuwingsoperatie vanaf 1992 wordt gevolgd met deze monitor.

3 Pierre Heijboer, *Wachten op de Nachtegaal, Het verhaal van de Bijlmermeer*, Van Gennep, Amsterdam 2006, p.197.

4 In 1984 is het grootste deel van het corporatiebezit in de Bijlmermeer samengevoegd in een nieuwe woningbouwvereniging Nieuw Amsterdam; intussen is deze al weer samengegaan met Patrimonium en Rochdale.

negentiende eeuw naar de steden om als arbeiders te werken in de industriële bedrijven die zich daar vestigden. De massale urbanisatie die daaruit volgde zorgde voor overlast en verkrotting. Daarom werden op particulier initiatief en later met steun van de overheid (Woningwet 1901) arbeidswoningen gebouwd en werd arbeiders burgerlijke hygiëne en moraal, ofwel 'woonbeschaving', bijgebracht door woningopzichters. In de steden ontwikkelden zich woonbuurten voor verschillende sociale klassen en diverse groepen arbeiders.⁵ Hoewel niet gezegd kan worden dat de sociaal-maatschappelijke taak volledig verzaakt is, is de afstand tussen corporaties en huurders veel groter geworden. Sinds een paar jaar is er een kentering gaande. Het stedelijke vernieuwingsbeleid steunt behalve op de fysieke, ook steeds meer op de sociale en economische pijler. Met de benoeming van minister Vogelaar van veertig aandachtswijken, waartoe ook de Bijlmer behoort, staat de integrale aanpak zichtbaar hoog op de agenda van overheid en corporaties.

Heesterveld bestaat nu volledig uit sociale-huurwoningen. Ymere wil Heesterveld herontwikkelen tot een aantrekkelijke woonomgeving voor vooral succesvolle migranten, met koop- en huurwoningen. Het lijkt hier in feite ook om herpositivering en woondifferentiatie te gaan. De tegenwerping dat dit maatschappelijke zuivering zou betekenen klinkt wat radicaal, maar moet volgens mij toch serieus genomen worden. Diverse onderzoekers, zoals Jan Willem Duyvendak (UvA) en Marco van der Land (OTB) waarschuwen dat herstructurering vooral een antwoord vormt op de woonbehoefte van hogere inkomens en het woningbestand voor de onderkant van de samenleving bedreigt.⁶ Socioloog Ali de Regt laat in haar historisch onderzoek zien dat met de krotopruijing na de Woningwet van 1901 een categorie mensen naar voren kwam, die daarvoor als zodanig niet bestond. Dit was de categorie 'sociaal zwakkeren', toen door volkshuisvestingsambtenaren 'ontoelaatbaren' genoemd. Niemand voelde ervoor deze restcategorie te huisvesten.⁷ Heijboer beschrijft in zijn bewonersgeschiedenis de 'verkrotting' van de Bijlmer, het ontstaan van een wanordelijke sociaal-maatschappelijke situatie. Deze contrasteerde met de geordende stedenbouwkundige opzet. De houding 'leven en laten leven', waarmee bewoners met de sociaal-culturele spaghetti omgingen, trok in de beginjaren ook homoseksuelen naar de Bijlmer, omdat ze zich daar niet bekeken voelden.⁸ In dat vrije – soms vogelvrije – klimaat hebben zich allerlei etnische gemeenschappen met transnationale relaties kunnen vestigen en ontwikkelen, zoals mooi geportretteerd is in de documentaire *Bijlmer: The Rough Guide* van Alexander Oey.⁹ Het is volgens mij belangrijk er met de huidige sociale vernieuwing voor te waken dat er geen nieuwe woonbeleidscategorie van sociaal zwakkeren ontstaat. Het benoemen van sociaal zwakkeren amputeert de Bijlmer. Het leidt tot maatschappelijke uitsluiting en maakt de samenleving instabiel.

Herman (39 jaar, Nederlands) is een moderne huismeester in Heesterveld. Hij draagt zorg voor de leefbaarheid en vervult daarmee in zekere zin de rol van de opzichters in vroegere tijden. Hij is in juni 2006, ruim een jaar geleden, door de corporatie aangesteld in het kader van het programma Schoon, Heel en Veilig, waarin het stadsdeel, de corporatie en de politie de handen ineen hebben geslagen. Toen Herman begon werden ruiten regelmatig ingegooid, waren

5 Ali de Regt, *Arbeidsgezinnen en beschavingsarbeid. Ontwikkelingen in Nederland 1870 – 1940*, Boom, Amsterdam 1984.

6 Jan Willem Duyvendak en Lex Veldboer, *Gelijkheid en verschil in het wonen*. In: *Stadslab over stedelijke vernieuwing en herstructurering*, KEI, Rotterdam 2000. Marco van der Land, *Kiezen voor keuze*. In: *Perspectieven, Oog voor woonkwaliteit van bewoners in achterstandsbuurten*, Nirov, Den Haag 2007.

7 *Arbeidsgezinnen en beschavingsbeleid*, Boom, Amsterdam 1984, p.203-205.

8 Pierre Heijboer, *Wachten op de Nachtegaal*, Van Gennep, Amsterdam 2006, p.95.

9 Alexander Oey, *Bijlmer: the Rough Guide, een reis door de zelfregulerende maatschappij*, Tegenlicht VPRO 2003 (documentaire).

sloten van deuren vernield, zaten muren vol graffiti en stonden gangen, tuinen, balkons, bergingen en de straat vol troep. En er werd weinig aan onderhoud gedaan. Slecht onderhoud heeft volgens Herman een negatieve uitwerking op de bewoners. "Ze gaan al helemaal niet zorgvuldig met hun omgeving om als deze al rommelig en stuk is." Herman vertelt dat het een behoorlijke klus is geweest om het vertrouwen van bewoners terug te winnen. Mede daarom loopt nu het project PortiekPortiers¹⁰, waarin kinderen onder begeleiding zorg dragen voor hun eigen portiek. Herman heeft volgens Kluis veel veranderd, samen met de politie. "Zelfs de zigeuners zijn bijgedraaid. Die terroriseerden de buurt, bijvoorbeeld met het spinnen (stationair draaien AH) van auto's. Eigenlijk zijn het lieve mensen", zegt Kluis.

SUCCESVOL

Met woorden als 'succesvol' en 'kansarm' lijkt een onderscheid in *haves* en *have-nots* gemakkelijk gemaakt. Zeker als dit onderscheid tastbaar wordt in woonmilieus met sociaal-economische status. Tot welke groep behoren de huidige bewoners van Heesterveld eigenlijk? Herman vertelt me dat volgens hem behalve een behoorlijk aantal bijstandsmoeders de meeste bewoners werken. Ze draaien vaak onregelmatige diensten. Hij kent bewoners die werken bij de stadsreiniging, in de schoonmaak, bij telecombedrijven, bij het openbaar vervoer. Hij kent iemand die werkt op een booreiland, grondstewardessen en studenten. Dat is ook te merken aan het dagelijks ritme, "dat is anders dan in een Vinexwijk. 's Ochtends is het rustig in Heesterveld, na twaalf uur wordt het levendig." De meeste bewoners hebben een laag tot modaal inkomen, maar maakt ze dat succesvol of kansarm? Om te zorgen dat een in principe mooie ambitie als het bouwen voor succesvolle migranten niet tot een tweedeling leidt, moet er volgens mij vooral ook gekeken worden naar wat succesvol in relatie tot de Bijlmer betekent. Want in het woord 'succesvol' hoop ik ook de ontwikkeling die daaraan voorafgaat te mogen lezen. Juliet (36 jaar, Nigeriaans) lijkt mij in deze zin succesvol te noemen.

Juliet woont sinds november 2004 in Heesterveld en is erg gelukkig met haar grote woning. Eerder woonde ze met haar ex-man in Almere, maar na de scheiding wilde ze direct naar de Bijlmer verhuizen. Daar ging ze immers toch altijd al heen. In de Bijlmer kocht ze haar eten en haarspullen. Die spullen worden in Almere niet verkocht. En in de Bijlmer zit haar kerk en wonen familie en vrienden. Ze voelt zich hier op haar gemak. In andere delen van Amsterdam komt ze soms maanden niet. Ze heeft daar weinig te zoeken. Ja binnenkort, dan moet ze naar de Kamer van Koophandel, omdat ze een eigen zaak gaat openen, een wasserette in Reigersbos. Veel bekenden van haar hebben bedrijfjes in Kraaiennest en Ganzenhoef. Ze kent wel zo'n beetje alle Afrikaanse ondernemers in de Bijlmer. Nu zij haar eigen bedrijf aan het opzetten is, krijgt zij advies van hen. Ze wil graag een eigen zaak hebben, eigen baas zijn. Komende maand gaat ze open.

Publicist en activist Jane Jacobs geeft in haar boek *The death and life of great American cities* af op het 'gewauwel' over het terugbrengen van de middeninkomens, terwijl de stad deze groep volgens haar juist voortbrengt. Dit boek dat in 1961 wordt gepubliceerd, tijdens de suburbanisatie en dus de leegloop van de Amerikaanse stadscentra, blijkt actueel, omdat het antwoorden biedt op huidige

10 PortiekPortiers is een jongerenproject van Stichting De Bakkerij (Amsterdam) dat zij in samenwerking met verschillende corporaties in wijken uitvoert.

vraagstukken rond regeneratie en leefbaarheid van onze naoorlogse wijken.¹¹ Jacobs legt de nadruk op het emanciperend vermogen van bewoners die verbonden zijn met hun buurt. Omdat deze mensen zich op den duur ontwikkelen tot middeninkomens zullen partijen als overheid, corporaties en ontwikkelaars hen in de fase daarvoor op waarde moeten schatten. Daarbij wijst ze deze partijen erop niet blind te varen op de sociaal-economische positie van bewoners. "People at the bottom are hardly successes by most standards, in their neighbourhoods most of them are successes. They make up a vital part of the web of casual public life. The amount of time they devote to street watching and street management makes some of the rest of us parasites upon them."¹² Zo heeft Kluis – zelf lasser geweest, maar nu volledig afgekeurd na een operatie – een dergelijke rol met zijn informele buurtcafé in Heesterveld.

Kluis woont op de begane grond en heeft een terras aan de straatkant, aan het einde van een openbare weg die als pad doorloopt richting metro. Als het goed weer is staat zijn huis open voor ieder die een praatje wil maken, een spelletje wil spelen en een biertje wil drinken. Hij noemt het zijn zomercafé. Er is geen ander café in de buurt. Buren, vrienden en mensen-via-vrienden komen langs, ook voormalige bewoners die nu in Almere en Lelystad wonen. Iedereen komt wel met iets te drinken aanzetten of Kluis haalt wat in huis en vraagt de mensen daar wat voor terug. Kluis laat mensen overigens nooit dronken worden. "Ik herinner iedereen er altijd aan dat ze weer vroeg en fris op moeten om te werken." Kluis laat meerdere keren vallen dat er bij hem vooral mensen komen die werk hebben. Je moet volgens hem je eigen geld verdienen, respect hebben voor jezelf. Hij heeft veel hangjongeren al gestimuleerd om hun rijbewijs te halen, hun opleiding af te maken en werk te zoeken. Dan pas ben je volgens hem een echte man. Hij is regelmatig bedankt voor zijn support en hij heeft inmiddels al menig diploma gevierd.

BINDING

Ymere geeft in de argumentatie voor de doelgroep 'succesvolle migranten' overigens aan dat succesvolle mensen een voorbeeldfunctie vervullen en zorgen dat het beter gaat met andere mensen uit het eigen sociale netwerk. Juist iemand als Kluis is voor een aantal hangjongeren van grote betekenis geweest. Zijn zogenaamde zomercafé is een informeel sociaal ankerpunt in Heesterveld. In hoeverre jongeren zich door iemand als Kluis laten beïnvloeden hangt af van sociaal-culturele bindingen. Mies van Niekerk geeft in haar onderzoek naar de maatschappelijke stijging van Creoolse en Hindoestaanse Surinamers in Nederland aan dat bij Creoolse Surinaamse jongeren *peers* en daarmee 'de straat' – bij jongens eerder dan meisjes – van belangrijke invloed is op de inrichting van hun leven. De verleiding van snel geld verdienen in de informele economie, vooral de drugscene, ligt in de Bijlmer op de loer. Volgens Van Niekerk legitimeren deze jongeren dit door te wijzen op de geringe kansen die ze als zwarte hebben in deze samenleving. In Heesterveld ontdekte ik een poster aan de muur met een aankondiging van een zjuist door het label *Bijlmerstyle* uitgebrachte hiphop compilatie-cd *De Straten van Zuid-Oost*.¹³ Maar hoewel hiphop-cultuur soms een bepaalde getto- en gangsterverheerlijking heeft, neemt dat niet weg dat er naar de boodschap van de lyrics geluisterd zou moeten worden. Ze bevestigen het belang van de rol van Kluis, die de jongeren aangesloten wil houden bij de samenleving.

11 Jacobs was een tegenstander van "the ideals of Radiant Garden City" (p.287) volgens welke juist de Bijlmer is gebouwd.

12 Jane Jacobs, *The death and life of great American cities*, Random House, New York and Toronto, 1989 (oorspronkelijk 1961), p. 282.

13 HBL, *Dit is voor de B. Op: De straten van Zuid-Oost*, Bijlmerstyle, Amsterdam september 2007 (cd).

“ *Probeer jij maar omhoog te klimmen op die verrotte ladder.
Ver komen zul je niet. Je blijft beneden als een stakker.*

...

*Hosselend en sluipend op zoek naar me root.
Het leven van de B vanaf kleins in m'n bloed.*

...

*Ik kan er niet omheen al zou ik anders willen.
Billy the Kid, die shit zit in me. ...*

Ik ben een soldier till I die.

M'n ogen op de straat en de straat kijkt naar mij. ”

Bij Hindoestaanse Surinaamse jongeren is de sociaal-culturele binding anders georganiseerd. Bij hen zijn volgens Van Niekerk veelal de familiebanden doorslaggevend bij de vormgeving van hun leven.¹⁴ En Juliet laat zien dat de Afrikaanse ondernemers in de Bijlmer voor haar van belang zijn. Alleen al uit deze voorbeelden kan geconcludeerd worden dat er verschillende sociaal-culturele relaties zijn, waarmee migranten zich een positie verwerven. Die positie is soms minder zichtbaar in de Nederlandse samenleving dan in de transnationale samenleving van etnische gemeenschappen. Juliet vertelde me dat ze zou willen dat de Bijlmer de uiteenlopende culturen meer zou etaleren. Nu is haar gemeenschap vooral naar binnen gericht. De corporatie en het stadsdeel hebben volgens haar ook weinig oog voor hoe zij bijvoorbeeld met haar familie en kennissen in de Bijlmer woont en leeft. Dit is ook de reden waarom ze met mij - “met jullie” - wil praten. Ik creëer met het interview voor haar een bruggenhoofd naar de corporatie en de gemeente, hoewel ze tijdens het interview hierover discussie krijgt met haar man. Zijn argwaan bevestigt haar idee dat haar wereld en “jullie” wereld veel beter met elkaar in contact zouden moeten zijn.

POORT

Voormalig Bijlmerbewoner Evert Verhagen vertelde me dat hij in het kader van zijn boek *Van Bijlmermeerpolder tot Amsterdam Zuidoost* in de jaren tachtig Joop den Uyl heeft geïnterviewd, de minister-president tijdens de verzelfstandiging van Suriname. Tijdens dat interview begon Den Uyl te vertellen over de discussies in de Tweede Kamer: of ze nou wel of geen sturing aan huisvesting van immigrerende Surinamers zouden geven. De Kamer heeft er toen voor gekozen dat niet te doen, dat zou de migratie alleen maar stimuleren. De Surinamers die naar Nederland kwamen zijn, zoals we weten, elkaar massaal gaan opzoeken in de Bijlmermeer. Verhagen betreurt het nu dat hij Den Uyl destijds niet heeft doorgevraagd op die keuze. Want het heeft essentiële gevolgen gehad voor het karakter van de Bijlmer. Vanuit sociaal oogpunt kan Nederland niet trots zijn op die keuze, maar onder die omstandigheden heeft de Bijlmer zich ontwikkeld tot wat het gebied nu is: een transnationale poort in Nederland. In de Bijlmer wortelen diverse etnische netwerken en daarom blijft het gebied ook aantrekkelijk voor nieuwe migranten (legaal of illegaal). De Bijlmer biedt hen een poort tot de Nederlandse en Europese samenleving. Ongeacht het politieke klimaat zullen met de huidige wereld economieën en netwerken migranten blijven komen (en gaan), zowel de huidige expliciet gewenste hogeropgeleiden als niet- of laagopgeleiden.¹⁵

14 Zie noot 1:
De Krekel en de mier,
p.165.

15 Hans van Amersfoort, *De Migratie-Paradox, een beschouwing over immigratie in de geglobaliseerde economie*. In *het bijzonder in de regio Amsterdam*, IMES, Amsterdam 2004 (in opdracht van de VROM-raad).

KLANTENGROEPEN

Om niet te verzanden in een sociaal-economische tweedeling in 'succesvol' en 'kansarm' en om juist gebruik te maken van de sterke sociaal-culturele bindingen in de Bijlmer, zouden transnationale gemeenschappen als specifieke klantengroepen benoemd kunnen worden. Voor die klantengroepen wordt specifiek beleid gemaakt. Er wordt bij het ontwikkelen en aanbieden van woonproducten niet alleen meer uitgegaan van het inkomen, maar van het leefpatroon van de leden. Zo heeft Ymere in 2006 studenten als specifieke klantengroepen.¹⁶ Natuurlijk zijn transnationale gemeenschappen klantengroepen die over de grenzen van het eigen bereik heen gaan. Corporaties werken veelal regionaal en zijn gerelateerd aan de nationale verzorgingsstaat. Maar daarin zit nou juist de uitdaging. Om het transnationale knooppunt dat de Bijlmer is succesvol te positioneren, zou de corporatie hierin een maatschappelijke partner kunnen worden. Een maatschappelijke partner onderkent dat de aanpak van maatschappelijke vraagstukken zonnig onorthodoxe maatregelen vraagt en maakt prestatieafspraken met stakeholders om beoogde maatschappelijke effecten te realiseren.¹⁷ Nederland richt zich nu te eenzijdig op de internationale netwerken van hoogopgeleide kenniswerkers. In de Bijlmer ligt een kans voor nationale partijen om meer gevoel ontwikkelen voor die transnationale gemeenschappen. Samen met partners als de Kamer van Koophandel, uiteraard het stadsdeel en bovenal de bewoners, ondernemers en lokale organisaties zoals de kerken, kunnen deze gemeenschappen zich dan zichtbaarder manifesteren. Voor constante ontwikkeling moeten startende initiatieven en collectieve ruimten – juist ook ongeplande, zoals het zomercafé van Kluis – gestimuleerd worden.

De gemeenschappen van migranten in de Bijlmer beheren met elkaar een sociaal-maatschappelijk kapitaal van onschatbare waarde dat ongeveer overal ter wereld contacten heeft. Door je als corporatie als maatschappelijke partner van die gemeenschappen op te stellen werk je aan toekomstgericht en sociaal-maatschappelijk woonbeleid in deze tijd van globalisering. En daarmee vervul je de benodigde taak voor huidige en toekomstige bewoners. Dan bouw je aan een wijk met aanzien en een aantrekkelijke identiteit, in Bijlmerstijl op het onverwoestbare *Bijlmerbelief*¹⁸ van de bewoners.

*“ Welkom in de Bijlmer, mijn straat, mijn wijk.
Waar niemand kan bepalen hoe het leven wordt geleid.
...
De Bijlmer wordt gesloopt en de Bijlmer wordt verbouwd.
Amsterdam gecondoleerd met het verliezen van hoogbouw.
Maar dit is niet het einde, zeker wel een nieuw begin.
Nieuwe flats nieuwe huizen, hele nieuwe winkelcentrum.
De Poort in Amsterdam Zuid-Oost, iedereen die kent 'm. ”* ¹⁹

16 *Jaarverslag 2006*, Ymere, Amsterdam 2007, p.60.

17 *Maatschappelijke positionering met Maatschappij Relatie Management*, Aedes, Hilversum en SEV, Rotterdam 2006.

18 Pierre Heijboer heeft het in *Wachten op de Nachtegaal* over Bijlmerbelievers, mensen – bewoners en anderen – die hoe dan ook in de Bijlmer blijven geloven.

19 Antijano, *Welkom in de Bijlmer. Op: De straten van Zuid-Oost, Bijlmerstyle*, Amsterdam september 2007 (cd).